

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ» (м. Харків)
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ,
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

**NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY
«KHARKIV POLYTECHNIC INSTITUTE» (Kharkiv)
EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC INSTITUTE OF ECONOMICS,
MANAGEMENT AND INTERNATIONAL BUSINESS,
DEPARTMENT OF BUSINESS ECONOMICS AND INTERNATIONAL
ECONOMIC RELATIONS**

**МАТЕРІАЛИ
міжнародної науково-практичної конференції
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ.
СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ,
ПЕРСПЕКТИВИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ.
ФЕНІКС-2024»**

4 лютого 2025 року, м. Харків

**«INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS:
SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN
THE CONTEXT OF GLOBALIZATION AND
EUROPEAN ECONOMIC INTEGRATION:
PROBLEMS, PROSPECTS, EFFICIENCY.
PHOENIX-2024»**

February 4, 2025, Kharkiv

ХАРКІВ-2024 KHARKIV-2024

Редакційна колегія: Сокол Є.І. д.т.н., професор, Посохов І.М., д.е.н., професор; Данько Т.В., к.е.н., професор; Шнирков О.І. д.е.н., професор; Ілляшенко С.М. д.е.н., професор.

III Міжнародна науково-практична конференція науковців та аспірантів «Міжнародні економічні відносини. Сталий розвиток України в умовах глобалізації та Європейської економічної інтеграції: проблеми, перспективи, ефективність. ФЕНІКС-2024» (4 лютого 2025 року): матеріали конференції / за ред. проф. Є.І. Сокола, проф. І.М. Посохова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2025. – 346 с.

III International Scientific and Practical Conference of Scientists and Postgraduate Students “International Economic Relations. Sustainable Development of Ukraine in the Context of Globalization and European Economic Integration: Problems, Prospects, Efficiency. PHOENIX-2024” (February 4, 2025): conference proceedings / edited by Prof. Ye.I. Sokol, Prof. I.M. Posokhov. – Kharkiv: NTU “KhPI”, 2025. – 346 p.

© Національний технічний
університет «Харківський
політехнічний інститут», 2025
© Колектив авторів, 2025

ПОВОЄННА ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА: ВПЛИВ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ЕКОНОМІКУ Скорик М.О. , кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики, Державний податковий університет Купріянова А.О. , здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня Державний податковий університет.....	142
---	-----

ЩОДО НОВИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ Бела О. О. , аспірант Український державний університет залізничного транспорту.....	146
---	-----

СЕКЦІЯ 4 МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС

RESOURCE POTENTIAL AS A BASIS FOR STRATEGIC DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL BUSINESS Tetiana Nechyporenko , PhD in Economics, teacher of financial and economic disciplines, Vinnytsia Technical Vocational College, Ukraine.....	152
--	-----

RESEARCH OF THE PROBLEMS OF INTERNATIONAL COMPANIES IN THE FIELD OF HR MANAGEMENT Kocziszy György , Doctor of Economics, professor, Rector of Budapest Metropolitan University, Budapest, Hungary Masalab O.V., PhD student National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Ukraine.....	157
--	-----

STUDY OF IMPORT SUBSTITUTION OPPORTUNITIES IN UKRAINE AND HUNGARY Nagy Szabolcs , Doctor of Economics, Professor, Deputy Dean of the Faculty of Economics University of Miskolc, Miskolc, Hungary Kosenko S.A. , Student, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Ukraine.....	160
---	-----

КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО АВТОРИНКУ Козицька Г.В. , к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та митної справи Національний університет «Запорізька політехніка».....	163
---	-----

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН Майстро Р.Г. , к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин Гаврись О. О. , старший викладач кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».....	165
--	-----

РЕГУЛЯТОРНІ РИЗИКИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ Лепський Р. С. , аспірант кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».....	170
---	-----

**ЩОДО НОВИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ**

Бела О. О., аспірант

Український державний університет залізничного транспорту

На жаль, соціально-економічна ситуація в Україні поки що погіршується. Війна внесла значні зміни в реалії нашого життя.

Після падіння на 28,8% у 2022 році, економіка відновилася у 2023 лише на 5,3% році. За підсумками 2024 року очікується зростання рік-до-року від 3,4% (оцінка НБУ) до 3,6% (оцінка Мінекономіки). Економічне відновлення поступово сповільнюється. Відновленню економіки продовжують перешкоджати складна безпекова ситуація, нестача кваліфікованих працівників та обстріли енергоінфраструктури.

Відповідно до результатів оцінки дослідницької агенції Info Sapiens в кінці 2024 року рівень безробіття в Україні зріс до 16,8%. Проксі-показник рівня бідності — частка опитаних людей, що змушена економити на їжі — у січні 2025 року склав 18,9%. [1].

При цьому нам не тільки необхідно виживати, але й поступово стабілізувати падіння, відновлювати країну. Цьому має сприяти у тому числі соціально відповідальна діяльність усього українського бізнесу.

Але звичайний формат соціальної відповідальності українського бізнесу, який бізнес демонстрував у довоєнний час, має значно змінитись під впливом низки критичних факторів та процесів, що наразі та й в майбутньому ми, на жаль, спостерігаємо в Україні. Що це за фактори та процеси?

По-перше, різка негативна зміна в соціально-демографічному портреті населення і, як наслідок, погіршення ситуації на ринку праці. А саме: зниження кількості працездатного населення, зниження кількості молоді, зростання кількості осіб з інвалідністю та вразливих верств населення в т.ч. осіб, які перебувають у важкому психологічному стані внаслідок воєнних дій.

Згідно з оцінками Національного банку України (НБУ), чисельність робочої сили, у віковій групі 15–70 років на початок 2024 р. зменшилася на понад чверть проти 2021 р. Майже половина цього скорочення відбулася через зовнішніх мігрантів, що не працюють дистанційно (під час оцінки враховано дослідження ЦЕС щодо частки зовнішніх мігрантів, які працюють дистанційно, – 2023 р. вона становила 8–10 %). За даними НБУ, близько 40 % від скорочення робочої сили 2023 р. проти 2021 р. відбулося через демографічні втрати й окупацію, а також перехід до економічно неактивного населення – через імовірні труднощі з пошуком роботи для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), необхідність догляду за іншими членами родини, збільшення кількості пенсіонерів, брак навичок, зажаданих на ринку праці [2,3].

По-друге, це зміни, пов'язані із формуванням різних критичних розривів, які впливатимуть на стан економіки, бізнесу, суспільства. а саме: розриви між реальними навичками населення та навичками, які вимагає сучасна ситуація, сучасний та майбутній ринок праці; розрив між бажаннями, потребами різних груп населення та реальною можливістю їх задовольнити; розрив між реальними та бажаними цінностями та настановами населення й бізнесу щодо подолання важкої соціально-економічної ситуації в країні, у т.ч. настанови на соціальну відповідальність.

Розглянемо деякі із критичних процесів, а саме необхідність та стан участі бізнесу у працевлаштуванні вразливих груп населення.

В результаті воєнних дій поступово збільшується кількість людей з обмеженими можливостями. За даними Державної служби статистики інвалідність в країні мають 2,7 млн. цивільних осіб та 500 тис. учасників бойових дій. Найбільший відсоток осіб з

інвалідністю працюють в галузі охорони здоров'я (10%) та готелях і ресторанах (9%). Значні частки також спостерігаються в енергетиці, освіті та сільському господарстві, що може бути пов'язано з менш вимогливими умовами праці або спеціальними програмами підтримки в цих сферах (рис. 1). В цілому кількість вакансій для людей з обмеженими можливостями скоротилась, фінансування осіб з інвалідністю недостатнє. Основною причиною цього є необхідність облаштування робочого місця під особливі потреби для цієї категорії осіб. Крім того, дослідження показують, що інтеграція осіб з інвалідністю на ринок праці залишається нерівномірною і зумовлена специфікою галузі, наявністю інклюзивних практик, а також рівнем підтримки з боку роботодавців і держави.

Рис. 1 - Частки осіб з інвалідністю в загальній кількості зайнятих працівників за видами економічної діяльності, % [4]

Проблема працевлаштування внутрішньо переміщених осіб є не менш важливою. Станом на травень 2024 р. в Україні статус ВПО мають 4,6 мільйона людей, виплати отримують лише 1,5 мільйона українців [5].

Опитування роботодавців виявило суттєві відмінності в розподілі зайнятості ВПО залежно від сфер економічної діяльності (рис. 2). Найбільше внутрішньо переміщених осіб зосереджено у добувній промисловості, готельно-ресторанній сфері та у сфері фінансів. Найменше у сфері транспорту (1,4%), нерухомості (0,9) та надання інших послуг (1,3%). За даними роботодавців, найбільша частка ВПО серед працівників відзначається у Запорізькій, Харківській, Івано-Франківській областях та м. Києві, де вона становить від 4,2 до 5,7% загальної кількості працівників.

Найменша частка внутрішньо переміщених осіб серед працівників спостерігається на підприємствах Кіровоградської, Миколаївської, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської областей. Це можна пояснити невеликою концентрацією ВПО в цих регіонах, а також їх низькою мотивацією.

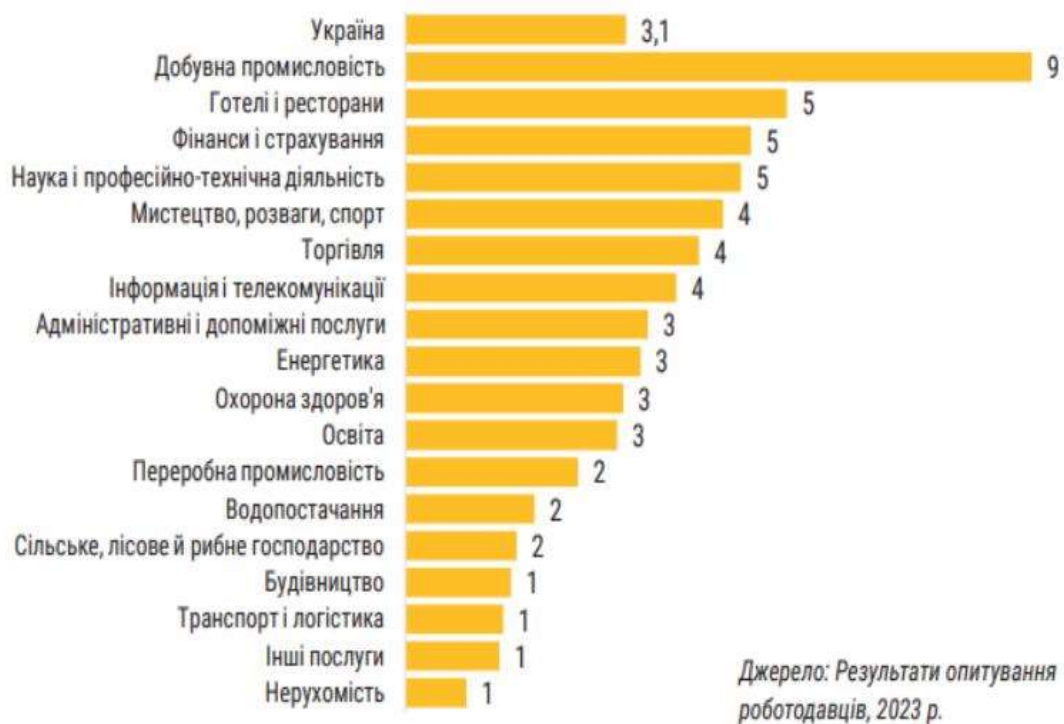

Рис. 2. Частка ВПО в загальній кількості зайнятих працівників за видами економічної діяльності, % [4]

Економічна активність підприємств та їх готовність створювати робочі місця, збільшує можливості до працевлаштування вразливих груп населення.

На рисунку 3 зображено частки підприємств, які наймали й готові наймати представників уразливих груп населення.

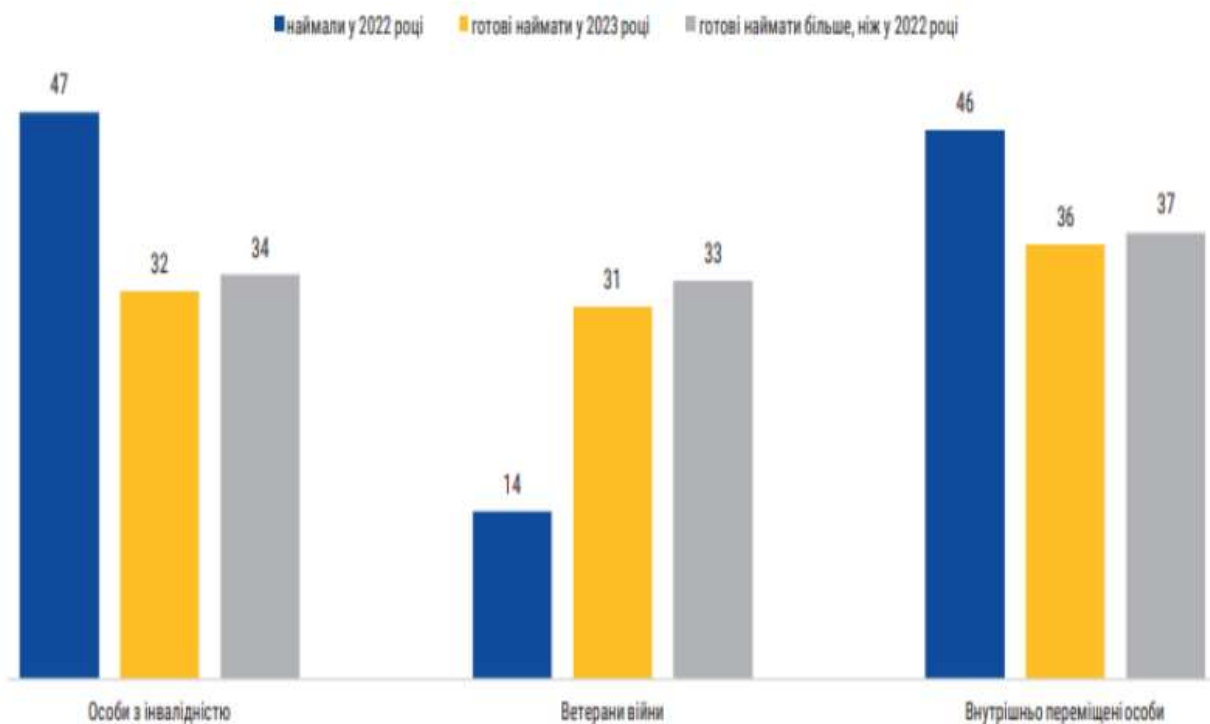

Рис. 3. Частка підприємств, які наймали й готові наймати представників уразливих груп населення, % від загальної кількості підприємств [4]

У 2022 році підприємства наймали велику кількість осіб з інвалідністю (47%), але їхня готовність наймати таких працівників у 2023 році знизилася до 32%, тоді як 34% підприємств заявили, що готові наймати більше осіб з інвалідністю порівняно з 2022 роком. Щодо ветеранів, то лише 14% підприємств наймали їх у 2022 році, у 2023 році їхня готовність наймати таких працівників зросла до 31%, зокрема 33% готові збільшити кількість працевлаштованих ветеранів порівняно з минулим роком.

Що стосується внутрішньо переміщених осіб, то 46% підприємств у 2022 році наймали таких осіб. У 2023 році їх готовність наймати знизилася до 36%, однак 37% підприємств готові наймати більше ВПО, ніж у 2022 році. Такі зміни свідчать про зниження готовності підприємств приймати представників вразливих груп населення, але є і позитивні наміри, коли підприємства висловлювали готовність збільшити кількість наймів цих осіб у 2023 році. Це може бути пов'язано з покращенням умов для працевлаштування цих груп на ринку праці, а також до їх адаптації.

Адаптація робочих місць є не лише питанням дотримання прав осіб з інвалідністю, а й можливістю для роботодавців розширити доступ до талановитих та мотивованих працівників. Люди з інвалідністю мають значний потенціал та унікальний досвід, який можна ефективно використати для вирішення виробничих завдань.

В Україні правові основи адаптації робочих місць для осіб з інвалідністю визначені Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [6]. Основними нормативно-правовими актами, які регламентують порядок створення робочих місць є: Конституція України [7], Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [6], Закон України «Про зайнятість населення» [8], Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» [9], Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання роботодавцям компенсації витрат на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю» [10], Державні будівельні норми (ДБН В.2.2-40:2018) [11], Міжнародні акти – Україна ратифікувала Конвенцію ООН про права осіб з інвалідністю, яка ратифікована Україною у 2009 році [12].

В США діє Закон про американців з інвалідністю (ADA), який зобов'язує роботодавців надавати «розумні пристосування» для працівників з інвалідністю, якщо це не спричиняє «надмірних труднощів» для бізнесу. Це може включати модифікацію робочого середовища, гнучкий графік роботи або спеціальне обладнання [13].

У Канаді реалізується політика інклюзивного дизайну, яка передбачає створення робочих місць, доступних для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Законодавство Канади визначає чіткі обов'язки роботодавців щодо усунення бар'єрів у працевлаштуванні осіб з інвалідністю. Закон про доступність для канадців (Accessible Canada Act, 2019) передбачає впровадження національних стандартів доступності у семи ключових сферах, зокрема зайнятості, комунікації та інфраструктури [13]. Роботодавці мають створювати інклюзивні умови праці, а держава забезпечує програми фінансування адаптації робочих місць.

Німеччина застосовує систему квотування, що вимагає від підприємств з понад 20 працівниками забезпечувати щонайменше 5% робочих місць для осіб з інвалідністю [14]. У разі невиконання квоти роботодавці сплачують компенсаційний збір, який використовується для фінансування програм підтримки працевлаштування осіб з інвалідністю.

У Швеції діє модель підтримуваної зайнятості, яка передбачає індивідуальний підхід до кожного працівника з інвалідністю. Це включає професійне навчання, наставництво та адаптацію робочого місця відповідно до потреб працівника. Держава активно підтримує такі ініціативи через фінансування та законодавчі стимули. Основним елементом цієї моделі є програми Supported Employment, у межах яких особа з інвалідністю отримує індивідуального наставника [14].

Але, необхідно зазначити, що зарубіжні програми щодо створення адаптивних робочих місць для осіб з інвалідністю реалізовувались за умов відносно стабільної політичної та соціально-економічної ситуації у відповідних країнах. Тому ми вважаємо, що окрім державної та фінансової підтримки бізнесу щодо працевлаштування вразливих верств населення та створення адаптивних робочих місць, мова в нашій складній ситуації повинна йти про залучення мотиваційного ресурсу підприємців, їх моральності та відповідальності перед суспільством та своїми співвітчизниками. Необхідно створювати відповідні освітні платформи для роботодавців та потенційних працівників та медійно поширювати рух щодо працевлаштування вразливих верств населення, створення адаптивних робочих місць.

Список використаних джерел

1. Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
2. Інфляційний звіт. Квітень 2024 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2024-Q2.pdf
3. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/osnovni-kharakterystyky-rynku-pratsi-ukrayiny-u-pershomu>
4. Судаков М., Лісогор Л. Звіт “Ринок праці України 2022 – 2023: стан, тенденції та перспективи”, 2023.
5. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ URL: <https://nbuviap.gov.ua/stanom-na-traven-2024-r-v-ukrajini-status-vpo-mayut-4-6-miljona-lyudej-viplati-otrimuyut-lishe-1-5-miljona-ukrajintsiiv>
6. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ М-ва соц. політики України від 23.06.2020 № 429 : станом на 29 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>
7. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
8. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
9. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV : станом на 20 листоп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>
10. Деякі питання надання роботодавцям компенсації фактичних витрат за облаштування робочих місць працевлаштованих осіб з інвалідністю : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2023 № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2023-п#Text>
11. Державні будівельні норми (ДБН В.2.2-40:2018). URL: https://e-construction.gov.ua/laws_detail/3192362160978134152?doc_type=2
12. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 13.12.2006 : станом на 19 черв. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
13. Ткаченко О. І. Міжнародний досвід з питань працевлаштування осіб з інвалідністю. Theory and Practice of Public Administration. 2019. № 4 (67). С. 227–239. URL: <https://doi.org/10.34213/tp.19.04.29>
14. On & Off – Job Support. European Union of Support Employment Position Paper. URL: http://www.iase.ie/_wp_/wp-content/uploads/2015/05/On-and-Off-The-Job-Support.pdf